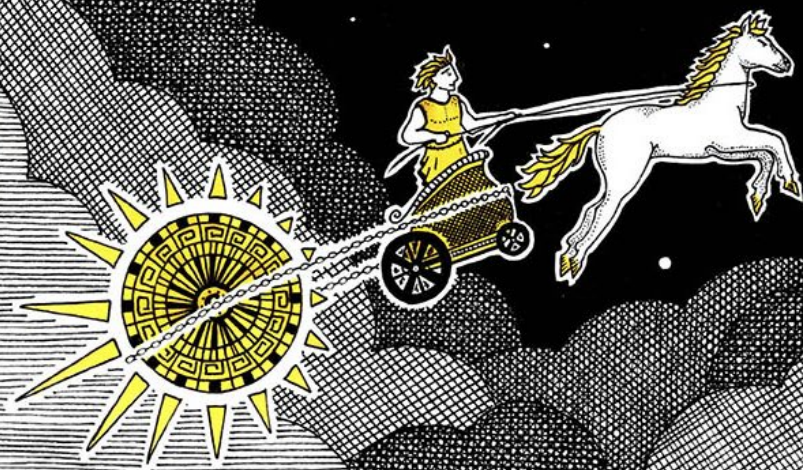

JAROMÍR SLUŠNÝ

NEJKRÁSNEJŠÍ
ŘECKÉ BĀJE
A POVĚSTI

Nejkrásnější řecké báje a pověsti

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.xyz.cz
www.albatrosmedia.cz

Jaromír Slušný
Nejkrásnější řecké báje a pověsti – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2019

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

Jaromír Slušný

NEJKRÁSNĚJŠÍ ŘECKÉ BÁJE A POVĚSTI

Ilustrace Daniel Poharyskyi

JAROMÍR SLUŠNÝ

NEJKRÁSNĚJŠÍ ŘECKÉ BÁJE A POVĚSTI

ILUSTRACE DANIEL POHARYSKYI

MÉ MANŽELKĚ

◊ΒΣΑΗ

Prolog	9
Poděkování bohům olympským	11
Úranos a Kronos	16
Válka Titánů	20
Zrození bohů	24
Hádes a Persefona	28
Erós a Psýché	33
Utrpení Psýché	37
FaëthOn a Hélios	41
Vzpoura Gigantů	46
Prométheův úděl	50
Pandořina skříňka	54
Potopa světa	58
Únos Európy	62
MínOtaurUs	66
Daidalos a Ikaros	69
Kadmos	74
Král Midas	78
Perseus a Medusa	83

Perseus a Andromeda	87
Sisyfův trest	92
Tantalův zločin	96
Pyšná Niobé	100
Pelops a Oinomaos	105
Átreus a Thyestés	110
Melampús	114
Bellorofontés	118
Iásón	123
Argonauti	127
Iásón a Médea	132
Iásónův návrat a smrt	137
Théseova cesta	141
Théseus v Athénách	146
Ariadnina nit	150
Théseova smrt	155
Oidipus a Sfinga	159
Vládce Oidipus	164
Sedm proti Thébám	168
Antigona a Kreón	172
Héraklovo dětství	176
První Héraklovy úkoly	180
Další Héraklovy úkoly	185
Poslední Héraklovy úkoly	190
Héraklovo otroctví	196
Héraklés a Láomedón	200
Héraklés a Deianeira	204
Aiakos a jeho děti	208
Paridova volba	212
Únos Heleny	217
Hrdinové se scházejí	221

Ifigenie	225
Devět let trápení	230
Achilleův hněv	234
Paridův souboj	238
Diomédovy a Aiantovy činy	242
Patroklova smrt	246
Návrat Achillea	250
Hektorova smrt	254
Achilleova smrt	259
Pád Tróje	263
Odysseus a Kyklópové	268
Odysseus a Kirké	272
Odysseus v podsvětí	278
Odysseus na Sicílii	282
Odysseus u Fajáků	286
Odysseuv návrat	291
Agamemnón a Klytaimnéstra	296
Orestova msta	300
Orestes a Ifigenie	304
Orfeus v podsvětí	308
Narkissos	312
Aríón	316
Doslov	321

PROLOG

Přes tři tisíce let tvoří řecké báje a pověsti základ evropské kultury a vzdělanosti, tj. civilizace. Představují svět, který chápal sám sebe výlučně prostřednictvím bohů a jejich činů. V minulosti se staly nejenom součástí vše pokrývajícího a vše zahrnujícího kultu, ale i základem a horizontem každodenního života tehdejších lidí, bez rozdílu jejich společenského postavení. Každý si v nich našel příběh, který zobrazil i jeho životní osudy a dal mu návod, jak pokračovat dál.

Staly se vzpomínkou na slavnou minulost, její hrdiny a skutky, zdrojem národní hrdosti, stejně tak nadějí, která nikdy neumírá.

Na oslavu svých bohů Řekové stavěli skvostné chrámy, zdobili je sochami mytických a bájných postav, zobrazovali je na kresbách, vázách, špercích, reliéfech, prostě na všem, co jejich život neustále obklopovalo.

Římané jejich báje převzali, přizpůsobili svým podmínkám a seznámili s nimi pranárody a národy západní a střední Evropy. Přes ně se šířily dále na západ, sever a východ. Mnohé z těchto národů v nich také našly samy sebe a jejich sílu jen znásobily. Postavy řeckých bájí a pověstí pak inspirovaly vznik renesance, nového kulturního povzne-

NEJKRÁSNĚJŠÍ ŘECKÉ BÁJE A POVĚSTI

sení Evropy, ze kterého vycházíme i dnes. Obrazárny všech států světa pečují o malby starých i mladších mistrů, přibližujících nám jednotlivé výjevy nebo rozhodující okamžiky bájných příběhů. Je nemožné stát před nimi, přijímat jejich krásu a nevědět, co odrážejí, co zachycují, co nám chtějí říci.

Staří Řekové si své báje a pověsti navzájem vyprávěli, což vedlo k členitosti a různorodosti jednotlivých příběhů i forem, ve kterých se nakonec zachovaly. Do svého díla je zahrnul slavný Homér, ve svých divadelních hrách je zachytili proslulí řečtí dramatici. Jejich zlomky nacházíme v dílech jednotlivých řeckých a římských spisovatelů a filozofů. Z mnoha kamínků dnes skládáme mozaiky ucelených a logicky vnitřně spjatých příběhů, ale zachytit všechny podoby jednotlivých příběhů není možné.

Neexistuje jejich jediný a jednotný výklad. Podobně jako autoři řečtí, i ti dnešní vyzdvihují tu nebo onu stránku těchto myšlenkově bohatých příběhů a vnášejí do nich svou invenci a tvůrčí potenciál. Různorodost řeckým pověstem a bájím nikdy neškodila – a stejné je to i dnes.

Nenajdeme středověkého ani novodobého vzdělance, který by je nečetl. Bez znalostí základů evropské civilizace se nedá pochopit dnešek, nedá se žít.

Proto těm, kteří řecké báje stále ještě ve svých knihovnách nemají, můžeme říci jen jedno: neznalost řecké mytologie neomlouvá.

PODĚKOVÁNÍ BOHŮM OLYMPSKÝM

Před vámi se skláníme, vás uctíváme, vám přinášíme oběti... Vy jste nás stvořili, dali směr našim osudům, vládnete naší budoucností. Spravedlivě zvažujete naše životy a činy, odměňujete dobré, trestáte špatné.

Jste naší myslí, naplněním okamžiku, projevem věčnosti, ztělesněním přítomnosti. Vy sdílíte naše přibytky, dotýkáte se našich srdcí, prostupujete duši, kterou jste nám v dávnověku dali. Vám stavíme chrámy, vás vzýváme a prosíme o pomoc v nouzi. Trpělivě nasloucháte, snášíte naše nedostatky, napravujete naše chyby, laskavě přijímáte dary, které přinášíme do vašich chrámů a obětujeme na oltářích.

Vy chráníte naše domy, naše děti, staré otce a matky, zbožné ženy, pracovitě služebníky a otroky. Jdete vedle nás, když vyrážíme na cesty, odplouváme do neznáma, neseme svá kopí do války. Vaše štíty odrážejí údery nepřátel a pomáhají nám vrátit se ve zdraví k rodinám a práci.

Na věčné věky nám vládne *Zeus*, pán bohů a lidí, vládce hromů a blesků. Sídlí na hoře Olymp, odkud shlíží k našim obydlím, bdí nad našimi životy, střeží náš klid a trestá nespravedlivé.

NEJKRÁSNEJŠÍ ŘECKÉ BÁJE A POVĚSTI

Vládne mu jen osud a šípy Eróta.

Orel a dub jsou jeho znameními, protože symbolizují pevnost, hrdost, odvahu a věčnost. Ved' naše kroky, Die, ať náš život dojde naplnění! Pokorou naše duše naplňují ostatní bohové

olympští:

Vodám a mořím vládne *Poseidón*, bratr *Diův*. Se zlatým trojzubcem v ruce probouzí a utiňuje bouře, otrásá zemí, drtí kameny, trestá naše a své nepřátele. Z podmořského paláce vládne mořským, říčním a jezerním bohům, bohyním a nymfám. Bdí nad našimi loděmi, Poseidóne, když plují za obchodem nebo do války!

Podsvětí vládne *Hádes*, druhý bratr *Diův*, ochránce klidu zemřelých, strážce všech pokladů a rostlin, které na podzim odcházejí do nitra země, aby se z něho na jaře vrátily. Spravedlivě soudí zemřelé a nezná slitování. Jeho znaky jsou klasy a roh hojnosti.

PODĚKOVÁNÍ BOHŮM OLYMPSKÝM

Vyslov nad naší duši
spravedlivý soud, Háde, ať si v podsvětí
odpočine po dlouhé životní pouti!

Veliká je *Héra*, manželka, sestra a spoluvládkyně Diova, ochránky-
ně manželství, dárkyně dětí a pomocnice rodičů žen. Pevnou rukou
trestá nevěru a chrání ty, kdož pokušení odolají. Přimluv se za nás
u svého muže, ochraňuj naše nejbližší!

Skromná je *Hestiá*, nejstarší sestra Diova. Nikdy se neprovdala, zů-
stala panensky čistá. Každou rodinu pokládá za vlastní. Chraň naše
domácí krby, Hestie, klid našich domovů, měst a obcí, neboť rodina je
základem všeho!

Lidem pomáhá *Démétér*, druhá sestra Diova, bohyně rol-
nictví a plodivé síly země, matka země a obilí. Je
k lidem dobrotivá, naučila je orat a ob-
dělávat půdu. Požehnej našim polím,
Démétér, ať naplníme své spíže
a nasytíme své blízké!

NEJKRÁSNEJŠÍ ŘECKÉ BÁJE A POVĚSTI

Slavná je *Pallas Athéna*, Diova dcera, bohyně moudrosti, ochránkyně věd a umění, patronka slavného města Athény, záštita mužných činů a statečných bojovníků, bohyně války, ochránkyně míru, vždy vítězná. Chraň naše kroky, neboť pouze moudrost a vítězství zajistí naše bezpečí!

Moudrý je bůh světla a jasu *Apollón Foibos*, syn Diův. Věští naši budoucnost, vládne lukem a miluje hudbu. Je pánem života a smrti. Sídli ve své věštírně v Delfách, kde tlumočí vůli Diovu. Dej nám příznivou věštbu, Apollóne, která nám pomůže pochopit náš osud!

Panensky čistá je bohyně lovu *Artemis*, dcera Diova, sestra Apollónova, ochránkyně matek, vládkyně života a smrti, bohyně světla, ochránkyně přístavů. Jejím znakem jsou luk a šípy, domovem hory a lesy. Dej nám úlovek, Artemis, na který čekají naše hladové děti!

Bohem ohně a kovářství je *Héfaistos*, syn Diův, manžel Afrodité, pomocník a přítel Pallas Athény. Ve své dílně pod Etnou vyrábí nádherné šperky a pevnou zbroj, jež pomáhá našim hrdinům na cestě za spravedlností a slávou. Nauč nás svému řemeslu, Héfaiste, ať ohnivou prací napodobíme tvé dílo!

Lstivý a důvtipný je *Hermés*, syn Diův, posel bohů, ochránce cest, všech obchodníků, cestovatelů a poutníků, stád, průvodce duší do podsvětí, vynálezce měr, vah, lyry a flétny. Stůj při nás na cestách, Hermé, a zabezpeč nám šťastný návrat!

Krvežíznivý je Áres, bůh nelítostné války, syn Diův, sok Pallas Athény. Vede muže do krutého boje a padlé bojovníky odvádí k Hádovi. Obětuje ti, Áree, aby mužové přežili války, vrátili se ke svým ženám a dětem!

Dvanáct hlavních olympských bohů střeží naše dny. Naše hluboká úcta ale patří také bohům jim nejbližším.

Pomáhá lidem *Afrodité*, dcera Diova, bohyně lásky a krásy, s jejíž pomocí zasahuje i do života bohů, neboť láska a bohové vládnou světu. Dej nám lásku, Afrodité, protože bez ní není ani štěstí, ani rodiny, ani spokojenosti!

PODĚKOVÁNÍ BOHŮM OLYMPSKÝM

Nevyzpytatelný je *Erós*, syn Afrodité a Área, bůh lásky šťastné i nešťastné. Svým lukem a šípy mění nejenom osudy lidí, ale také bohů, proto stojí po jejich boku. Vyber nám vhodného partnera, Eróte, abychom v lásce našli své touhy!

Zářivý je *Hélios*, bůh slunce. Každé ráno vyjíždí na oblohu ve svém slunečném voze. Vše vidí, nic mu není utajeno. Sviť nám denně, Héliu, na cestu a práci, protože bez tebe všechno hyne a ztrácí sílu!

Divoký je *Dionýsos*, syn Diův, bůh úrody a plodnosti, bůh vína a nespoutaného veselí, ochránce všech pitek a slavností. Léčí naše nemoci, přírodě dává sílu růst. Požehnej naší úrodě, Dionýse, zajisti lidem plodivou sílu!

Také k vám se obracíme, vás prosíme o přízeň a shovívavost, protože vy víte, jak vést naše osudy tak, aby se naplnilo dobro a našli jsme posmrtný klid.

Další bohové neolympští, bohové osudu, bohové přírodních jevů, bohové mořští, vodní a pozemní, bohové podsvětí, vy rovněž řídíte naše osudy a pomáháte nám na životní pouti. Všem vzdáváme úctu, všem se klaníme.

Pod vaší ochranou, velcí bohové, Achájové obsadili většinu Řecka, podmanili si lid starých bohů, ukázali jim Diovu slávu a sílu vás ostatních, přisvojili si stará města, postavili nová... Vy jste stáli při nich, když ve svých rukou drželi Řecko a Středozeří a řídili ho jako vozataj spřežení divokých koní, někdy se vzpínajících, jindy poslušných.

Pod vaším bedlivým okem, bohové, probíhají naše dny. Vy všichni jste se stali hlavními hrdiny dávných pověstí a bájí, které naplnily naše životy a vedou nás dále. Seznamte nás s nimi, uveďte nás do příběhů, které překročily hranice Řecka, splynuly s časem.

ÚRANOS A KRONOS

Pustá a neměnná je prázdnota bez bohů, protože jen oni ji mohou změnit v život, dát přírodě směr a naplnit její poslání. Tak v časech nejstarších vládla všemu prázdnota a nebylo nic.

Vše ovládal Chaos – prostor tmavý, neměnný a bezedný. Najednou přišla boží rána. Z Chaosu vznikla Gaia, bohyně Země, a Erós, kterého později na svět opět přivedl Zeus. Pak se na jedné straně objevil Erebus, počátek tmy, na straně druhé Aithér, počátek světla. Spolu s nimi Noc a Den, jako jejich ztělesnění. Zemi obtékal Ókeanos, za ním ležel Tartaros, nejhlubší místo podsvětí, ze kterého nebylo návratu. Kovadlina, vržená do něj, padala dlouhých devět dní. Nad vším vládl Úranos, bůh nebes.

Za manželku pojal bohyni Země Gaiu a denně ji zaléval oplodňujícím deštěm. Změnila pak Země tvář, objevily se řeky a jezera, které plodí svou sílu Úrana a Gaiy rozšiřovaly do všech stran.

Zplodili Úranos s Gaiou několik božských dětí. Nejprve ničivé a tupé Hekatoncheiry, později tvůrčí a přemýšlivé Titány.

Svéhlaví, ohavní a neposlušní byli tři bratři Hekatoncheirové – Kottos, Briaréos a Gyés, storucí a padesátihlaví obři. Třásli zemí, škodili

svému otci a nevážili si jeho díla. O nic lepší nebyli ani jejich synové Kyklópové – obři s jedním okem na čele. Žili divoce v daleké Hyperii a na okolních ostrovech, pásli ovce. Úrana, a později ani Dia a olympských bohů, se nebáli.

Úranos ani jedny, ani druhé neměl rád a jejich zevnějšku se děsil. Když se míra jejich prohřešků vůči němu naplnila, spoutal je, srazil do Tartaru, kde vládl chlad, prázdnota a třikrát větší tma než v noci na zemi. Nemínil je pustit zpátky. Hněvala se proto na něj jejich matka, která své syny přes všechny jejich chyby a vzhled milovala.

„Nemůžeš naše děti držet v takovémto zajetí, ať jsou, jaké jsou!“ zlobila se.

„Neposlouchají, ničí mé dílo, nejsou k udržení,“ oponoval Úranos. „Vždyť ani ty nad nimi nemáš vládu, neposlouchají ani tebe!“

Marné byly její žádosti, marné byly výhrůžky. Úranos své rozhodnutí nemínil odvolat.

Gaia byla zoufalá, ale přesto svému muži porodila dalších dvanáct dětí. Tak na svět přišlo šest Titánů – Ókeanos, Koios, Kríos, Hyperión, Íapétos, Kronos – a šest Titánek – Theia, Rheia, Mnémosyné, Foibé, Themis a Téthys. Otcí pomáhali spravovat zemi a uvolňovat její plodivou sílu. Jejich společným dílem byla příroda – řeky, jezera, lesy, louky, vzduch, vítr... V práci jim později pomáhaly jejich děti a děti jejich dětí.

K Titánům se Gaia obrátila s žádostí o pomoc:

„Váš otec drží vaše bratry v hloubce Tartaru. Je to nespravedlivé! Neudělali mu nic, zač by je musel tak krutě trestat. Pomozte mi vrátit je na zem!“ naléhala.

Titáni ji však odmítli.

„Nemůžeme se stavět vládci bohů, nemůžeme jít proti vlastnímu otci. Hekatoncheirové ničili jeho dílo, ale ničili by také naše. Kdybychom jim pomohli, postavili bychom se nejenom proti otci, ale také sami proti sobě.“

NEJKRÁSNĚJŠÍ ŘECKÉ BÁJE A POVĚSTI

Gaia ale ve svých žádostech neustávala. Znovu a znovu štvála Titány proti jejich otci. Nakonec se dočkala.

Srdce Krona, nejmladšího z prvních Titánů, již delší dobu ovládaly chtivost a závist. Nestačil mu svět takový, jaký byl. Chtěl vládnout světu, bohům a svým sourozencům. Otec mu ale stál v cestě a nenávisť jeho matky mu otevřela zcela nové možnosti.

„Pomohu ti,“ řekl jí jednoho dne. „Ale nevím, jak to provést.“

Gaia neváhala s odpovědí. Už dávno si všechno promyslela a čekala pouze na vhodnou příležitost.

„Tvůj otec je nesmrtelný, nemůžeš ho zabít,“ začala s radami. „Můžeš ho však zranit tak vážně, že ztratí svou mužnou sílu a už nebude moci vládnout ostatním bohům. Tady máš srp. Tím usekneš zdroj jeho mužnosti.“

Tak se i stalo. Úranos už spal, když se Kronos pod pláštěm tmy vplížil do jeho pokoje. Měsíční svit osvětloval jeho postel. Spal pouze v roušce, která mu kryla bedra. Potichu ji Kronos rozvázal. Levou rukou, která se od té doby pokládá za nositelku smůly, uchopil jeho varlata a pravou mu je jedinou ranou usekl. Pak je i se srpem hodil do moře. Z krve, která z rány vytekla, Gaia stvořila obry Giganty a bohyně msty Erínye – Alléktó, Tísifoné a Megairu. Pronásledovaly otco- i matkovrahy, stejně tak ostatní vrahy a loupežníky, rušitele přísah.

Když Úranova varlata dopadla na mořskou hladinu, Úranovo semě oplodnilo moře a na svět přivedlo bohyni Afrodíté.

Úranos, neschopný plodit, již nemohl vládnout světu. To pochopili i ostatní Titáni a přidali se na Kronovu stranu. Z Tartaru vysvobodili své bratry Hekatoncheiry a jejich syny Kyklópy, aby jim v případě nutnosti pomohli v boji s otcem. Zasedli poté k poradě a za nového vládce zvolili Krona.

Nakonec se ale jeho proradnost a jeho skutečné cíle plně projeví. Zpátky do Tartaru uvrhl Hekatoncheiry i Kyklópy, které již nepotře-

ÚRANOS A KRONOS

boval. Zavrhl i svou matku. Za ženu si vzal svou sestru Rheiu a ostatní své sourozence přinutil k poslušnosti. Stal se druhým vládcem bohů. Odešel pak do Élidy na Peloponésu a odtud vládl světu.

Jeho rodiče ho však prokleli:

„Nebudeš navěky vládnout! Nebudeš mít klid! Jedno z tvých dětí ti vrátí, cos nám dnes učinil. Svrhne tě a místo tebe bude vládnout bohům.“

VÁLKA TITÁNŮ

Kletby někdy zapadnou prachem. Zapomněl na ně i Kronos, ale osud každému vše připomene. Dokončil Úranovo dílo, přírodě otevřel cestu. Jednoho dne mu ale manželka oznámila, že čeká dítě, a na kletbu si vzpomněl.

„Odejdi do ústraní a v klidu porod“, přikázal jí. „Dítě mi ukážeš, až se narodí.“

Tak na svět přišla Hestiá, nejstarší Diova sestra. Matka ji zabalila do šátku a přinesla ukázat svému muži. Nepochoval Kronos dítě, když ho vzal do náruče, ale spolkl! Nechtěl připustit, aby ho, až doroste, přemohlo a zbavilo vlády. Marně Rheia protestovala, marně prosila, aby jí dítě vrátil.

Spolkl pak své další děti – Démétér, Hérú, Háda a Poseidóna. Byly však nesmrtelné. V Kronově žaludku žily nadále, rostly, sílily a jen čekaly na okamžik, až je někdo osvobodí a budou se moci svému otci pomstít.

Trápila se tím Rheia, ale nevzdávala se. Když se měl narodit Zeus, na radu svých rodičů všechno zatajila. Porodila ho tajně v peloponéské Arkádii, na hoře jménem Lykáón, uprostřed temné noci. Vykoupala ho v řece Nedě, odevzdala své matce Gaie a vrátila se k muži. Po cestě

VÁLKA TITÁNŮ

zvedla ze země podlouhlý kámen a zabalila ho do šátku. Neprohlédl Kronos její lest, když mu kámen zabalený v šátku podala, a snědl ho.

Gaia mezitím dítě odnesla na ostrov Kréta a ukryla v temných síních jeskyně hory Dikté. Ujaly se ho nymfy Ídaia a Adrásteia. Krmily ho mlékem božské kozy Amaltheie.

Kronos se později přece jen o jeho narození dověděl. Hledal ho na zemi, ve vodě, na nebesích, ale nenašel. Lstivé nymfy totiž kolébku pověsily na strom! Chránili ji také horší démoni Kúréti. Pláč dítěte přehlušovali bušením svých mečů do štítů, takže k uším Krona se nedonesl. Jednou se k Diovi jeho pronásledovatelé dostali skutečně blízko. Zeus však neztratil duchapřítomnost – Nymfy proměnil v medvědy a sám vzal na sebe podobu hada. Když už byl větší a starší, stal se pastýřem a nebylo možné ho mezi ostatními pastýři rozeznat.

Jakmile dospěl, navštívil na radu Ókeanovy dcery a bohyně moudrosti Titánky Métidy svou matku a nechal se poznat.

„Musím své sourozence vysvobodit,“ řekl jí. „Métis mi poradila, jak to udělat. Od tebe žádám jedině. Zaříd', abych se stal Kronovým číšníkem.“

To Rheia s radostí učinila. Zeus pak podal svému otci medový nápoj, smíchaný s hořčicí a solí. Kronos se zhluboka napil a v žaludku se mu rozpoutalo peklo. Nejdříve vyvrátil kámen a pak všechny Diovy sourozence. Odvedl Zeus sestry do bezpečí a bratry přesvědčil o nutnosti boje.

Společně zaútočili na Krona, ale moc se jim nevedlo.

Na stranu vládce se postavili jeho bratři Titáni, vedení největším z nich, obrovitým Atlantem. První útok Dia odrazili a své protivníky zahnali na vrchol hory Olymp. Sami obsadili protilehlou horu Othrys, odkud útočili na Olymp. Deset let proti sobě bohové bojovali, když se váhy osudu začaly naklánět k Diovi. Na jeho stranu přešel Titán Ókeanos, jeho dcera Styx, Prométheus a několik dalších Titánů, nespokojených s vládou Krona. Radou mu nakonec pomohla samotná Gaia:

NEJKRÁSNEJŠÍ ŘECKÉ BÁJE A POVĚSTI

„Když z Tartaru osvobodíš uvězněné, zvítězíš,“ věštila jeho budoucnost.

Zeus ji poslechl. Tajně odešel ke vchodu do Tartaru, vylákal ven jeho starou žalářnici Kampé, zabil ji, vzal její klíče a Hekatoncheiry a Kyklópy vysvobodil. Z vděčnosti za to Koklópové všechny tři bratry obdarovali. Hádes od nich získal čapku, jež ho činila neviditelným, Zeus vše zničující blesky a hromy, Poseidón zlatý trojzubec, který měl sílu rozpoutat mořskou bouři a rozbít každý kámen. Neviditelný Hádes se tak mohl dostat až ke Kronovi a ukrást mu zbroj. Poseidón poté se svým trojzubcem zaútočil na Krona a odlákal jeho pozornost. Pro Dia už pak nebylo těžké srazit ho svými blesky do Tartaru.

Ted' přišla chvíle Hekatoncheirů a Kyklópů. Na zbylé Titány zaútočili kameny, ale Titáni odolávali. V rozhodující chvíli zařval bůh stád Pan, silně a překvapivě. Titáni se lekli a dali se na útěk. Panův zásah byl tak pozoruhodný, že od té doby se děsu, který tehdy Titány zachvátil, říká panika. Společnými silami poté Titány zahnali na okraj Tartaru a srazili je dovnitř. Jedině Atlas nebyl do bezedné propasti svržen. Protože byl velitelem Titánů, Zeus ho odsoudil k tomu, aby na svém hřbetě na všechny časy držel těžkou nebeskou klenbu.

Staří bohové se však ještě stále nevzdali. Bohyně Gaia se nakonec postavila na stranu svého syna Krona. S hrozným Tartarem zplodila Týfóna – nestvůru se stem dračích hlav, chrlicích oheň, a hlasem psa, býka a člověka. Byl nesmírně silný, vysoký a tak těžký, že se země pod jeho váhou prohýbala. Hned zaútočil na Olymp a zasypal ho obrovskými balvany. Jeho síly a hrozného vzhledu se olympští bohové lekli a uprchli do Egypta. Zeus se zde proměnil v berana, Héra v bílou krávu, Apollón ve vránu, Dionýsos v kozla, Artemis v kočku, Afrodité v rybu, Áres v kance a Hermes v ptáka ibise. Pouze Pallas Athéna vytrvala na svém místě.

„Nevzdávej se a boj,“ vyzvala Dia. „Zvítězíš!“

Diovi se nejdříve nevedlo nejlépe. Týfón ho svázal a vrhl do vězení. Ostatní bohové ho však vysvobodili. Konečně se Zeus definitiv-

VÁLKA TITÁNŮ

ně vzchopil. Týfónovy balvany srážel blesky na zem a páčil jeho hlavy jednu za druhou; záhy nad netvorem získal převahu. Těžce ho zranil a zahnal na útěk. Obr prchl na Sicílii, ale Diovi neutekl – pohřbil jej na Sicílii, přímo pod Etnou, odkud Týfón ještě dnes čas od času hrozí bohům ohněm a kamením. Válka skončila. Zbylo jediné: rozdělit si vládu nad světem.

„Ať nás rozsoudí osud, před nímž není úniku,“ navrhl svým bratrům Zeus. „Svět rozdělíme na tři části: říši nebeskou a pozemní, říši vodní a podvodní, říši podzemní. O jednotlivé části budeme losovat.“

Sám vše ale zařídil tak, aby losem získal vládu nad nebem a zemí. Poseidón se stal vládcem vodní říše a u Aig si vystavěl rozsáhlý podmořský palác, plný koňských stájí. Hádes získal vládu nad říší podzemní, ze které vycházel jen sporadicky. Na jejich území moc Dia neplatila, což mu oba dali později často velice zřetelně najevo.

Zeus se usadil na Olympu, kde mu Héfaistos vybudoval rozsáhlý zlatý palác. Kolem si vystavěli paláce ostatní olympští bohové a společně vládli Řecku.

Většina Kyklópů se vrátila do svých původních domovů, část se stala pomocníky Héfaista a pomáhala mu v jeho nebeské dílně. Z Hekatoncheirů se stali strážci Tartaru, kde hlídali uvězněné Titány a Krona, kterého ale později Zeus propustil.

ZROZENÍ BOHŮ

Skončily války bohů a s nimi období, kdy země bojovala sama se sebou, tvořila nové a ničila nadbytečné, aby připravila cestu pro člověka, jenž jí zatím ještě stále chyběl. Z výšin Olympu se Zeus rozhlédl kolem sebe, podíval se na své bratry a sestry, ale moc se neradoval. Málo ještě bylo nových bohů!

Původní bohové žili dál a neradi se podrobovali Diově vůli. Jen hrozba Tartarem, jen síla Diových blesků je držela na uzdě. Ostrým zrakem se vládce nebes díval také na Titány, kteří mu sice pomohli k moci, ale nechtěli se vždy řídit jeho příkazy. Jemu navzdory stvořil Titán Prométheus lidi, které Zeus dlouho neměl rád a několikrát se je pokusil zničit.

Se svou manželkou Hérkou měl pak Zeus čtyři děti – boha lité války Área, milujícího krev a násilí; boha ohně a kovářství kulhavého Héfajsta, výrobce nepřemožitelných zbraní a nádherných šperků; bohyni porodu Eileithyii, a bohyni věčného mládí Hébé, která svého otce obsluhovala společně s Ganymédém, synem dardanského krále Tróa. Diovi se hoch tak zalíbil, že ho otci unesl na Olymp.

Zeus nebyl vždy věrným manželem, rád vystavoval svou hrud' šípům Eróta. S bohyní Démétér měl dceru Persefonu, jež se stala manželkou

ZROZENÍ BOHŮ

jeho bratra Háda a spoluvládkyni podsvětí, s bohyní paměti Titánkou Mnemosyné vznešené a nedostižné Múzy, s Ókeanovnou Eurynomé zplodil bohyně půvabu a krásy Charitky, které olympské bohy bavily zpěvem a tancem. Na roveň Héry někdy stavěl bohyni zákonného pořádku Titánku Themis, se kterou zplodil tři sudičky Moiry a tři bohyně ročních období a přírodních zákonů Hóry. Hóra Diké se stala bohyní spravedlnosti a společně s Themis vždy stály po Diově boku, když na sebe vzal povinnost soudce.

S bohyní Létó, dcerou Titána Koia a Foibé, měl dvojčata – boha světla Apollóna a bohyni lovu Artemis. S Plejádou Máiou, dcerou Titána Atlanta a Ókeanovny Pléiony, zplodil Herma – posla bohů, ochránce obchodníků a vynálezců, ale také zlodějů.

Vlídne oko měl i pro pozemšťanky. Kolikrát si pomohl Istí, aby se k nim dostal. K Lédě, manželce spartského krále Tyndarea, se přiblížil v podobě labutě a zplodil s ní syna Polydeuka a dceru Helenu, kvůli které začala trojská válka. Ke královně Alkméně se přiblížil v podobě jejího manžela Amfitryóna – tak se narodil slavný Héraklés. K thébské princezně Semelé přišel v podobě krásného mladíka – spálila ji ale jeho božská záře, když ji Héra lstivě přesvědčila, aby Dia přinutila ukázat se jí ve své skutečné podobě. Zahubil by i dítě, které nosila pod svým srdcem, kdyby ho nezachránil Hermes a nezašil do Diova stehna, kde dorostlo. Bůh vína Dionýsos, který se takhle dvakrát narodil, se nakonec stal jedním z nejvýznamnějších bohů a na Olymp přivedl také svou matku, kterou za úplatek vysvobodil z podsvětí.

K argejské princezně Danaé se Zeus pro změnu dostal v podobě zlatého deště a společně zplodili hrdinu Persea. Ke Kallistó proměněn v Artemis. Sidónskou princeznu Európu unesl na Krétu v podobě býka a měl s ní pak tři syny, především slavného Mínóa. Unesl ale také další princezny a nymfy.

Pouze jedno jeho dítě matku nemělo – proslulá bohyně Pallas Athéna. Dověděl se jednou Zeus neblahou věštbu bohyně Gaiy:

NEJKRÁSNEJŠÍ ŘECKÉ BÁJE A POVĚSTI

„Zplodí Zeus s Titánkou Métis dvě děti. Dcera se mu vyrovná moudrostí, syn jej svrhne z trůnu a stane se vládcem bohů.“

Sladkými slovy proto přilákal Métis na své lůžko a spolkl ji. Po několika měsících ale pocítil nebývalé bolesti hlavy, které sílily a sílily. Poradil si s nimi bůh Hermés. Zavolal boha Hefaista a přesvědčil ho, aby silným úderem kladiva vytvořil malou skulinku v Diově lebce – vyskočila z ní Pallas Athéna v plné zbroji.

Věrná byla svému muži Héra, nehledala si milence. Jen jednou na ni dostal zálusk opilý lapithský král Ixión, Zeus ale jeho záměr včas odhalil: z oblaku vytvořil nepravou Héro, zvanou Nefelé, a podstrčil mu ji. Po čase se Nefelé narodil psanec kentaur, který se později spáril s magnesijskými kobyly. Z tohoto hříšného spojení se narodili napůl lidé, napůl koně, a začalo se jim také říkat kentauři. Nejproslulejším z nich se stal moudrý Cheirón. Zeus Ixióna tvrdě potrestal. Svrhl ho do Tartaru a dal jej vplést do ohnivého kola, které se neustále otáčelo.

Héra sama někdy trpělivě snášela Diovu nevěry, jindy své sokyně a jejich děti krutě pronásledovala. S Diem se nakonec vždy domluvila. Pouze jednou míra její trpělivosti přetekla. Domluvila se s Apollónem, Poseidónem a dalšími olympskými bohy. Počkali, až Dia zmůže spánek, pak ho svázali sty uzly, vzali mu blesky a uráželi ho. Sice jim vyhrožoval, že je všechny zničí, ale nemohl se ani hnout. Uviděla to Néreovna Thetis, na Olymp přivedla storukého obra Briarea, který Dia osvobodil. Zavěsil pak Zeus Héro za zlaté náramky na nebesa a pustil ji, až když mu ostatní bohové odpřisáhli věrnost. Všem dal milost, pouze Dionýsos a Apollón museli za trest pomoci stavět vysoké hradby Tróje u krále Láomedonta.

Z mořské pěny a varlat Úrana, které hodil Kronos do moře, se narodila další velká bohyně – Afrodité. Vystoupila z moře na Krétě a stala se bohyní lásky a krásy. Na všechny strany ji rozdávala, ale sama jí moc neměla. Zlomyslný Zeus jí dal za manžela Hefaista a Afrodité ho čile podváděla. Nejčastěji s Áreem, ale také Dionýsem nebo Hermem. Ne-

ZROZENÍ BOHŮ

pohrdla ani smrtelným dardanským králem Anchísem a porodila mu syna Aineia.

S Áreem měla pět dětí, ale nejproslulejším se stal Erós. Původně byl jedním z nejstarších řeckých bohů. Vznikl z Chaosu, spolu s Gaiou a Tartarem. Později na něj lidé zapomněli, ale olympští bohové ho vrátili na svět. Někdy vrtošivě, jindy věrně sloužil své matce a plnil její přání. Svými šípy lásky ale zasahoval jak lidi, tak i bohy, naplňoval jejich osudy a někdy je stavěl na hlavu.

Věkem starý, vzhledem mladý byl bůh Hélios, syn Titána Hyperiona a jeho manželky Theie, stejně i jeho sourozenci – bohyně měsíce Seléné a bohyně ranních červánků Éós.

Početné potomstvo měl také Poseidón. Za manželku dostal Amfitritu, dceru mořského boha Nérea. Zplodil s ní tři děti, zejména mořského boha Tritóna. S bohyněmi a pozemskými ženami měl ale mnoho dalších dětí. Nejproslulejšími z nich se stal athénský hrdina Théseus a sidónský král Agénór. Sloužil mu také Titán Ókeanos, otec všech říčních bohů a bohyň. Měl tři tisíce dcer – Ókeanoven, a stejný počet synů. Nejznámějším z nich se stal mořský bůh Néreus, otec nesmírného počtu dcer – Néreoven.

Za svými bratry v lásce a oblibě zaostával vládce podsvětí Hádes. Svou manželku Persefonu musel unést, aby vůbec nějakou ženu získal. Strašní byli i jeho služebníci – bohové podsvětí: bůh smrti Thanatos, bohyně násilné smrti Kéry, vražedná Empúsa, která přepadávala pocestné, hrozná Lamia, jež matkám zabíjela malé děti, Hekaté – vládce příšer a kouzel, bůh omamného spánku Hypnos, nakonec bohyně kletby a pomsty Erínye.

Zaplnil se svět bohy a Diovo oko se přestalo chmuřit. Olympští bohové ovládli svět a drželi ho pevně v rukou.

HÁDES A PERSEFONA

Láska se nevyhýbá ani lidem, ani bohům, kříží jejich plány, vede je tam, kam původně ani jít nechtěli. Bratr Diův a bůh podsvětí Hádes se zamiloval vážně a nešťastně. Srdce mu vzala Persefona, dcera jeho sourozenců Dia a Démétér. Byla mladá, krásná a milá. Říkali ji proto také Koré – dívka. Ve společnosti nymf žila u boiotské Nýsi, kde užívala mládí, toulala se po lukách a sbírala květiny. Démétér se v ní zhlížela. Žádnou druhou dceru neměla, žila jen pro ni. Nikdy by nesouhlasila s tím, aby se Persefona provdala za boha podsvětí a odešla s ním do temnoty a chladu Tartaru.

Věděl to Hádes, tušil problémy, a tak se raději vydal na Olymp, aby o všem promluvil se svým bratrem a Persefoniným otcem Diem.

„Miluji ji a chci si ji vzít,“ ujišťoval vládce bohů. „Démétér mi svolení ke sňatku nedá, tak o to žádám tebe.“

Zeus se zamyslel. Stál před problémem, který neměl přijatelné řešení. Kdyby se sňatkem souhlasil, zlobila by se na něho Démétér. Kdyby nesouhlasil, rozhněval by Háda. A tak se rozhodl jít po dvou cestách najednou.

„Nemůžu ti dát ani souhlas, ani nesouhlas.“

HÁDES A PERSEFONA

Odešel Hádes z Olympu rozpačitý nad tímto výrokem-nevýrokem, ale pak si Diova slova nechal důkladně projít hlavou. Pochopil nakonec po svém, co mu jeho bratr vlastně sdělil. Zeus sice neřekl ano, ale neřekl také ne! Nezakázal mu sňatek, nezarazil jeho plány, nehnal ho od domu Démétér. Protože slova se jen vznášejí sama nad sebou a často nic neznamenaají, rozhodl se řídit skutky, které jediné nakonec vedou k cíli a slovům určují hranice.

Začal svou vyvolenou sledovat. Zjistil, že se ráda toulá po lukách, vzdálená své matce, družině svých společnic, všem ostražitým očím. Na tom postavil svůj plán.

Jednoho dne se Persefona opět vzdálila od své matky a vydala se hledat krásné květy. Mnohé květiny znala a nechtěla je trhat – sehnula se jediné pro vzácnou květinu. Najednou na louce uviděla nachový narcis. Netušila, že ho nastražil Hádes, nevěděla, že je to květ podsvětí. Utrhla ho. Zachvěla se pak země a otevřela. Z tmavé průrvy, která na chvíli propojila podsvětí a svět lidí, se vyřítil kočár, tažený černými nedostižnými koňmi. Jejich opratě držel Hádes – bůh podsvětí zastavil kočár u dívky, strnulé hrůzou, naklonil se k ní a strhl ji do svého náručí. Práskl bič, vzepjali se černí koně a vyrazili k podsvětí.

Persefona se zmohla jen na jeden výkřik:

„Unáší mě, unáší mě!“

Její volání slyšela bohyně Hekaté, bůh slunce Hélios, kterému ostatně nikdy nic na zemi neušlo, ale také Démétér. Rozeběhla se na louku, ale po své dceři ani po průrvě, která se tady na chvíli otevřela, nenašla ani tu nejmenší stopu.

Devět dní bloudila okolím bez jídla a pití. Hledala Persefonu všude, nikdo o ní ale nevěděl, nikdo o ní neslyšel. Trochu naděje jí přinesla Hekaté, ale ani ta nebyla velká.

„Slyšela jsem tvou dceru volat o pomoc,“ sdělila jí. „Ale nevím, kdo ani kam ji unesl.“

NEJKRÁSNĚJŠÍ ŘECKÉ BÁJE A POVĚSTI

Desátý den odešla do Eleusíny a Triptolemos, syn tamního krále Kelea, jí dal další informaci:

„Před deseti dny jsem viděl tvou dceru v kočáře, který se hnal do podsvětí. Řídil ho muž, jenž pravou rukou držel vzpírající se dívku a levou řídil vůz.“

S Hekaté zašla za Héliem a uhodila na něj:

„Každý den pluješ od východu na západ oblohou. Vše vidíš, vše slyšíš. Řekni, kam zmizela má dcera!“

Hélios se snažil nejdříve zapírat, ale pak vše přiznal. „V tom voze seděl Hádes. Tvou dceru unesl a teď ji drží v podsvětí.“

Domyslela se Démétér, že Hádes nemohl

únos provést bez Diova
vědomí, a začala se
mstít.

Stromům zakázala plodit a rostlinám růst.

Příroda, která tak ztratila svou ochránkyni, pustla, květy uvadaly, listí stromů žloutlo. Zanedlouho bylo jasné, že když bohové Démétér neusmíří, vše živé na zemi zahyne. Marně ji Zeus zval na Olymp, aby se s bohy dohodla. Nepřijímala jeho vzkazy, odmítala jeho posly.

„Vše se vrátí k původnímu, až budu mít u sebe svou dceru!“

Když to nešlo na jedné straně, muselo to jít na druhé. Zeus k Hádrovi poslal Herma se vzkazem:

„Vrať Persefonu její matce. Jinak všichni zahyneme!“

HÁDES A PERSEFONA

Ale ani Hádes se nemínil vzdát.

„Persefonu miluji a vzal jsem si ji za ženu,“ vzkázal po Hermovi svému bratrovi. Pak ale ustoupil. Slíbil, že se Persefona může vrátit na zemi, ale měl podmínku všemi uznávanou.

„Může se vrátit k matce, ale jen tehdy, když v podsvětí ještě neochutnala potravu mrtvých. Jestli Persefona v podsvětí jedla, nemůže ho opustit! To je zákon podsvětí.“

V tom však byl háček. Persefona po svém únosu odmítala jíst a pít. Jen jednou, když už byla úplně vyhladovělá a žízňivá, si utrhla granátové jablko a snědla jeho sedm semínek.

Na to si vzpomněl zahradník Alkaios ve chvíli, kdy nastupovala do kočáru, aby se vrátila ke své matce. Odvezl ji Hermes sice do Eleusíny k její matce, ale obě věděly, že semínka, snědená v podsvětí, ji tam vrátí zpátky.

Deméter přesto o svou dceru dále bojovala. Odmítala vydat přírodě příkaz, aby se obnovila. Ustoupila, až když ji na Diovu prosbu navštívila jejich matka Rheia. Společně se dohodly, že Persefona stráví dvě třetiny roku u svého muže v podsvětí a na zbytek roku se vrátí k matce. Proto když na podzim odejde do podsvětí, příroda chřadne a uvadá, a když se

NEJKRÁSNĚJŠÍ ŘECKÉ BÁJE A POVĚSTI

z něj na konci zimy vrátí, všechno se obnoví a příroda rozkvetne do největší krásy.

Až pak se Démétér odvděčila Triptolemovi. Dala mu dřevěný pluh, tažený hady, a zrní. Naučila ho obdělávat půdu a nebýt závislý na úrodě stromů. V Eleusíně pak zavedla mystéria, která se stala známá v celém antickém světě, a Triptolema do nich zasvětila. Odplatila se také Askalafovi. Za jeho svědectví, které rozhodlo o osudu její dcery, ho strčila do díry, přikryla těžkým kamenem, zpod kterého zahradníka později osvobodil až hrdina Héraklés.

Persefona se dohody skutečně držela. Stala se přísnou manželkou boha podsvětí a dohlížela, aby duše všech mrtvých odcházely do podsvětí a nepokoušely se z něj odejít.

ERÓS A PSÝCHÉ

Láska je dílem bohů a odrazem osudu. Nikdo se jí nevyhne, nikoho neobejde. Každý, včetně bohů, padne do osidel lásky fyzické nebo duševní! Obě sice dovedou samy o sobě naplnit lidský život štěstím, ale skutečné blaho přinese až jejich symbióza a souznění. Už od časů řeckých bohů toto spojení nejenom symbolizuje, ale také naplňuje příběh Eróta a Psýché.

V jednom řeckém městě žil král a měl tři nádherné dcery. Starší dvě provdal za sousední krále, ale s tou třetí – Psýché, měl problémy. Byla tak nebesky krásná, že se k ní mládenci neodvažovali ani jen přiblížit. Smutná ze své krásy, toulala se okolím, ale cestu ke svému štěstí nenašla. Lidé, přesvědčení o tom, že její krása musí mít nebeský původ, jí dokonce začali stavět chrámy a přinášet oběti.

Osiřely a zpustly tak chrámy bohyně Afrodité, která to nesla velice těžce. Když kalich její potupy přetekl, zavolala svého okřídleného syna Eróta a dala mu jasný příkaz:

„Najdi Psýché! Vystřel na ni šipy lásky, aby se zamilovala do toho nejubožejšího člověka na světě! Taková je má pomsta.“

Erós rozpráhl křídla a letěl za svou obětí. Našel ji smutnou a usleznou sedět na louce, jak přemýšlí o své osamělosti. Založil šíp do tětiny,